

پرورش نسل امیدوار

راهکارهای عملی ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان

زهرا تیرایی

کارشناس ارشد تعلیم و تربیت اسلامی و آموزگار
آموزش و پرورش بابلسر

از سویی دیگر، امر آموزش و پرورش همواره امری پیچیده و چندبعدی بوده است. برای آنکه بتوانیم در زمینه‌ی آموزشی و پرورشی در مدرسه‌ها به اهداف مورد نظر برسیم، باید به موارد متعددی همچون کیفیت برنامه‌ها، کیفیت محیط‌های آموزشی، شرایط معلمان و دانش‌آموزان و... توجه کنیم. یکی از مهم‌ترین این عوامل داشتن انگیزه و امید به آینده است. بنابراین صاحب‌نظران و صاحب‌منسبان، در عرصه‌ی تعلیم و تربیت، همواره در برنامه‌ریزی‌های خود باید به این اصل مهم توجه داشته باشند؛ چراکه

نیروی انسانی توانمند همواره شاه‌کلید موفقیت و آینده‌ای روشن برای جامعه به شمار می‌رود. اساس داشتن این نیروی انسانی در مدرسه‌ها و به‌طور کلی آموزش و پرورش پایه‌گذاری می‌شود. آموزش و پرورش همواره باید برای ایجاد انگیزه و امیدآفرینی در دانش‌آموزان بکوشد. متأسفانه در سال‌های اخیر عوامل زیادی مانند حضور نداشتن دانش‌آموزان در مدرسه در زمان کرونا، محتوای نامناسب مجازی که گروه سنی دانش‌آموزان را مورد هدف قرار می‌دهند و... بخشی از دانش‌آموزان را به درس و مدرسه بی‌ رغبت کرده است. ترویج ناامیدی در دانش‌آموزان، کسالت و بی‌ میلی به مدرسه و فعالیت‌های آن و مواردی این چنین از آسیب‌های این عوامل هستند. باید بتوانیم این آسیب‌ها را برطرف کنیم و امید را در دانش‌آموزان زنده و زنده‌تر سازیم. در این مقاله سعی شده است، به روش توصیفی تحلیلی، ابتدا این آسیب‌ها شناسایی و سپس راهکارهای عملی برای انگیزه‌بخشی و امیدآفرینی در دانش‌آموزان ارائه شود.

کلیدواژه‌ها: انگیزه، امیدآفرینی، دانش‌آموزان

مقدمه

امید به آینده پیشران اصلی حرکت و از مهم‌ترین اولویت‌های هر جامعه است. آنچه جامعه و ملت‌ها را به حرکت وامی‌دارد، امید رسیدن به آینده‌ای بهتر است. کافی است امید به آینده از کشور و ملتی گرفته شود، نتیجه روشن است؛ دیگر شاهد هیچ فعالیت و تلاشی نخواهیم بود (مولایی، ۱۴۰۱: ص ۱۲۰).

- ✦ محیط زندگی، یعنی خانه و خانواده؛
- ✦ محیط آموزشی، یعنی مدرسه؛
- ✦ محیط تعاملات قانونمند، یعنی جامعه؛
- ✦ محیط رمزآلود مجازی.

باید تدبیرهایی اندیشیده شود که در وهله‌ی اول، دانش‌آموز به جایگاهی که دارد، آگاه و متعهد شود و بداند که باید برای سرافرازی خود، خانواده‌ی خود و کشور خود تلاش کند و آن‌ها را دوست دارد. یکی از مهم‌ترین راهکارهایی که باعث امیدآفرینی و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان می‌شود، تقویت حس «وطن‌دوستی» است. پویانمایی‌هایی که در سطح دنیا برای مخاطب کودک ساخته می‌شوند، گویای اهمیت ایجاد حس وطن‌دوستی در کودکان هستند؛ مثلاً در پویانمایی بابا لنگ‌دراز، در شروع سال تحصیلی، روی موضوعاتی مثل احترام به رهبران بزرگ کشور، افتخار به کشور خود و تلاش برای سربلندی آن تأکید می‌شود. همچنین در این پویانمایی مشاهده می‌شود در همه‌جای مدرسه، حتی در سالن غذاخوری، پرچم کشورشان نصب شده است.

۶۶ فرق است میان انسانی که برای زیستن دلیل دارد و به‌سوی آینده می‌شتابد و انسانی که ایستاست و دلیلی برای رفتن و حرکت ندارد

برای نهادینه‌سازی حس وطن‌دوستی در دانش‌آموز راهکارهایی، متناسب با محیط‌هایی که با آن درگیر است، ارائه شده‌اند که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

محیط خانواده

- مدیریت زمان و نحوه‌ی استفاده‌ی دانش‌آموزان از فضای مجازی؛
- پرهیز از تهیه‌ی گوشی مجزا برای کودکان و دانش‌آموزان؛
- نصب پیام‌رسان‌های ملی، به‌خصوص پیام‌رسان‌های دانش‌آموزی، به‌دلیل سلامت محتوا و تولید محتوای متنوع برای مخاطب کودک ایرانی؛
- پرهیز از تماشای محتوای مخرب هویت ملی در فضای مجازی؛
- پرهیز از خودتحقیری ملی در گفت‌وگوهای خانوادگی؛
- شرکت در برنامه‌های ملی همراه با دانش‌آموز (جشنواره‌ها، راهپیمایی‌ها و...).

بهترین برنامه‌ها، اگر انگیزه‌ای برای عمل به آن‌ها در مخاطبان نباشد، جز هدررفت منابع و زمان نتیجه‌ی دیگری نخواهند داشت. با توجه به اینکه نگارنده‌ی مقاله‌ی حاضر، خود در کسوت معلمی است، می‌تواند اذعان کند که در سال‌های اخیر، دلایلی از جمله مجازی‌شدن مدرسه‌ها (به‌دلیل بیماری کرونا) و تشکیل نشدن کلاس‌های حضوری و به‌دنبال آن صرف وقت طولانی‌مدت دانش‌آموزان در فضای مجازی به‌منظور (و چه بسا به بهانه‌ی) آموزش، تا حد زیادی، انگیزه و جدیت در دانش‌آموزان را کم کرده است. استفاده‌ی طولانی‌مدت از فضای مجازی، پرسه‌زنی در آن و دیدن الگوهای نامناسب در این چند سال، برای بعضی از دانش‌آموزان، به‌صورت عادت در آمده است. عادت‌هایی که به‌دنبال آن بی‌رغبتی برای امور دنیای واقعی، مانند فعالیت‌های آموزشی مدرسه را در بر دارد.

ضرورت امیدآفرینی

امید چرخ زندگی را به گردش در می‌آورد و موتور انگیزه و تلاش را پرشتاب می‌کند. فرق است میان انسانی که برای زیستن دلیل دارد و به‌سوی آینده می‌شتابد و انسانی که ایستاست و دلیلی برای رفتن و حرکت ندارد. امید به آینده در میان جوانان، به‌خصوص دانش‌آموزان، اهمیت دوچندانی پیدا می‌کند؛ چراکه آن‌ها علاوه‌بر داشتن هدف‌های فردی، به‌عنوان نیروی انسانی توانمند در آینده، عناصری کلیدی نیز برای جامعه به حساب می‌آیند. انگیزه به دو نوع درونی و بیرونی تقسیم می‌شود. تقویت‌کننده‌هایی چون پول، تأیید، احترام نمونه‌هایی از انگیزه‌های بیرونی هستند و برای انگیزه‌ی درونی نیز می‌توان به رضایت‌خاطر و احساس خوب از یادگیری اشاره کرد (احمدپوری، ۱۳۹۰: ص ۷). انجام برنامه‌های امیدآفرین و شادی‌آور می‌تواند، به‌عنوان انگیزه‌های بیرونی، موتور خاموش تلاش و حرکت در بعضی از دانش‌آموزان بی‌انگیزه را روشن و فعال کنند. با تداوم این برنامه‌ها به‌تدریج انگیزه‌های درونی نیز در دانش‌آموزان ایجاد می‌شود.

ارائه‌ی راهکارهای عملی

به‌منظور تزریق امید در دانش‌آموزان و ایجاد انگیزه، برای جدیت در مسیر تعالی و موفقیتشان، باید محیط دانش‌آموزان را مهیا سازیم:

مدرسه

- ◆ نصب پرچم در حیاط مدرسه؛
- ◆ ادای احترام به پرچم و خواندن سرود ملی در طول سال تحصیلی در برنامه‌ی صبحگاهی؛
- ◆ تهیه‌ی پرچم‌های کوچک به تعداد همه‌ی دانش‌آموزان (در کلاس نگهداری شوند) و استفاده از آن‌ها در جریان جشن‌های متعدد مدرسه (دهه‌ی فجر، روز دانش‌آموز و...)
- ◆ نصب نقشه‌ی ایران در همه‌ی کلاس‌ها (در کنار تابلوی کلاس) و توجه معلم به استفاده از آن؛
- ◆ غنی‌کردن کتابخانه‌ی مدرسه از کتاب‌های

عکاس: احمد رضا کریمی

عکاس: سحر کسیمی‌زاد

- ◆ ایجاد صندوق جایزه در مدرسه و اعطای به موقع آن‌ها؛
- ◆ تداوم بر اجرای ورزش صبحگاهی؛
- ◆ معرفی دانش‌آموزان موفق در برنامه صبحگاهی و صحبت در مورد تلاش‌هایشان برای رسیدن به این عنوان؛
- ◆ تدارک برنامه‌های گردش علمی، هر چند ساده (رفتن به مسجد محل، رفتن به نانوایی محل)؛
- ◆ برگزاری مناسبت‌های متعدد در مدرسه (جشن‌های میلاد ائمه (ع)، دهه‌ی فجر و...) با برنامه‌های جذاب و شادی‌بخش و خارج از روند تکراری مطلب‌خوانی صرف؛
- ◆ برگزاری مسابقات متعدد در سطح مدرسه (مسابقات کتابخوانی، ورزشی و...)؛

نتیجه‌گیری

در نگاه اول، شاید تصور شود راهکارهایی که برای ایجاد امیدآفرینی و انگیزه در دانش‌آموزان گفته شده‌اند، زمان‌بر و هزینه‌بردار هستند و به‌خصوص با شرایط مدرسه‌های دولتی هماهنگی ندارند؛ اما با نگاهی دقیق‌تر متوجه می‌شویم که بسیاری از موارد گفته‌شده در مدرسه‌ها انجام می‌شوند؛ ولی متأسفانه بنا به دلایلی، به‌صورت سطحی و در حد رفع تکلیف و دادن گزارش به اداره انجام می‌شود. کافی است خودمان کمی چاشنی تعهد و دلسوزی به وطن و دانش‌آموزان این وطن را در خود زنده‌تر سازیم. گواه این نتیجه‌گیری پژوهش‌های متعددی است که در این مورد انجام شده است و نشان می‌دهد هرگاه معلم (اولیای مدرسه) انگیزه‌ی درونی به درس و فعالیتی داشته باشد، می‌تواند این انگیزه را به دانش‌آموزان خود نیز منتقل کند.^۱

پی‌نوشت

۱. این مقاله خلاصه‌ی مقاله‌ای است که در همایش «آموزش و پرورش و ارزش‌ها» در آذرماه سال ۱۴۰۲ برگزار شده است. مقالات این همایش در نوبت نمایه‌سازی در سیویلیکا هستند.

منابع

۱. احمدپوری، یونس، ۲۰۱۷، «روش‌های چگونگی ایجاد نشاط و شادابی در مدارس و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان»، همایش دانشگاه شیراز.
۲. عریفی، حمیدرضا و دیگران، ۱۳۸۶، «رابطه‌ی رفتارهای معلم با سرزندگی و انگیزش درونی دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر اصفهان»، فصلنامه‌ی نوآوری‌های آموزشی، شماره‌ی ۲۳، صفحات ۲۸-۱۳.
۳. مولایی، مرتضی، ۱۴۰۱، «ارائه‌ی الگوی امید به آینده در اندیشه‌ی امام خامنه‌ای»، فصلنامه‌ی علمی پژوهشنامه‌ی انقلاب اسلامی، شماره‌ی ۴۳، صفحات ۱۳۶-۱۱۹.

- بزرگان ایران (شاعران و اندیشمندان) و استفاده از آن‌ها در برنامه‌ها؛
- ◆ آشناسازی دانش‌آموزان با بزرگان ایرانی با تدارک برنامه‌های متعدد و جذاب؛
- ◆ توجه به مناسبت ملی مانند روز داروساز به نام زکریای رازی، روز مهندس به یاد خواجه نصیرالدین طوسی و...؛
- ◆ پرداختن به هویت ملی و بزرگان ملی در زنگ‌های انشائویی و سایر برنامه‌های قابل جولان (مانور)؛
- ◆ تشکیل و فعال کردن گروه‌های سرود؛
- ◆ اجرای سرودهای همگانی توسط همه‌ی دانش‌آموزان با موضوعات هویت ملی و

